

1. PODSKARBI (308) *sb m*

o oraz a jasne.

sg N podskarbi (126). ◇ *G* podskarbięgo (87); -ęgo (35), -ego (24) *SarnStat* (35:24), -(e)go (28). ◇ *D* podskarbięmu (19); -ęmu *SarnStat* (10), -emu (1) *JanNKar*, -(e)mu (8). ◇ *A* podskarbięgo (19); -ęgo (10), -(e)go (9). ◇ *I* podskarbiem (15). ◇ *L* podskarbiem (4), [podskarbi(e)m]. ◇ *V* podskarbi (2). ◇ *pl N* podskarbiowie (5) *OrzRozm*, *Mącz*, *SarnStat* (3), podskarbi (2) *BielKron*, *Calep*. ◇ *G* podskarbiów (10), podskarbich (6); -ów *BibRadz*, *BudNT*; -ów : -ich *SarnStat* (8:6); ~ -ów (7), -ow (1) *SarnStat* (7:1), -(o)w (2). ◇ *D* podskarbióm (4). ◇ *A* podskarbie (2) *OrzRozm*, *SarnStat*, podskarbi(o)w (1) *Paprup*. ◇ *I* podskarbiami (4), podskarbiemi (1) *SarnStat* (4:1). ◇ *L* podskarbi(e)ch (1).

Sł stp, *Cn* notuje, *Linde XVI i XVIII w*.

Ten, kto zajmuje się sprawami finansowymi, skarbnik; thesaurarius BartBydg, Mącz, PolAnt, JanStat, JanPrzyw, Cn; quaestor BartBydg, Mącz, Modrz, Calep, Cn; praefectus aerarii(-o) Modrz, Calep, Cn; dispensator Vulg, Cn; tribunus aerarii Mącz, Cn; arcarius Calep, Cn; actor summarum, aerarius (scriba), a rationibus, calculator, comes largitionum a. thesaurorum, custos a. praefectus pecuniae, discussor, erogator, fiscarius, largitionalis, logotheta (saerarii), optio, procurator fisci, proquaestor, quaestor aerarius, rationalis, rationarius, rationum praefectus, rex aerarii, sac(c)ellarius, saccularius, sacellius, thesaurarius pecuniae Cn (308) : Thesaurarius (tesaurarius), podskarby BartBydg 157; Mącz 454d; Calep 88b.

Przen (5) : Iełt tu Zdrádá mytnikiem/ podłkárbiem Włzeteczność/ A iuż łobie kupiły ten wrząd ná wieczność. *RejWiz* 23; *RejZwierc* 145.

podskarbi czego (1): ZOłádek/ ieltći Podłkárbi włztykiego zdrowia *SienLek* 3.

Przysłowie: ábowiem pan Bog v hoicznych panow (iáko powiedáią) podłkárbiem ielt. *GórnDworz* li2v.

a) Człowiek bogaty [w nawiązaniu do przysłowia] (1) : Gdybyś ty w łerce wełrzał człeku obfitemu/ Dziwnie łie tám by w kotle mułi miełzác zówzdy [...]. Ale gdyby pomiernie then podłkárbi Boży/ Włzywał łwoich łtanow/ łiła ten rozmnoży *RejWiz* 71v.

a. Prywatny lub jakiejś instytucji (10) : *LibMal* 1554/192; TEŻ włtáwiamy Práwá Wrzędników Zupnych. Naprzód Podzupkowi niech bédzcie dawano pułgrzywny ná tydzien: [...] Podłkárbięmu/ który łkrzyneckę nołi/ dwa grołzá *SarnStat* 377; [*HerburtStat* 106; PAmiáthkę wćciwá z dawná dziliefyłzego dnia obchodzą wierni Krzełciánie Wáwrzyńcá łwiętego Męczenniká Bożego/ który był [...] wiernym Dyakonem/ to ielt Podłkárbiem w Kołciele Krzełciáńłkim *GilPos* 280; (*nagł*) O Podłkárbiem. (-) TEN bédzcie miał klucz ieden do łkrzynki tey/ gdzie łá chowáne pieniádze Bráctwá. *BzowRóz* 125].

podskarbi czego (1): Ielt teł [przysiężnik młodszy] iákoby podłkárbi Sądowych dochodow/ ktorymi łye Przyłyężnicy ná káзде Suchedni dzielá *GroicPorz* d3.

podskarbi czyj [*w tym: pron poss* (2), *ai poss* (1), *G sb* (1)] (4): Item suknyá Błákiłthna Augułtinowy Biłkupyego podskarbyego łluzebnykovy wyelzyeny vkradł *LibMal* 1548/139, 1554/192; Ma teđy Kołciól nádánia łwe/ ma teł y podłkárbie łwe *OrzRozm* Hv, Hv.

W połączeniu z imieniem lub nazwiskiem [podskarbi + imię (1), nazwisko + podskarbi (1)] (2): *LibMal* 1554/192; ále iednáł miał Pan Kryłtus Podłkárbięgo Iudálzá *OrzRozm* Hv.

W *połączeniach szeregowych* (2): Márzfałek rządny/ Piárfarz/ Podfkárbi/ Ekonom/ Kuchmiátr/ Koniufzy/ Podkomorzy/ czynią nietylko dwór Pánfki/ ále teź y Száfárze y Vrzędniki rządne/ życźliwe. *GostGosp* 2, 154.

b. W Polsce: wysoki urzędnik zarządzający skarbem królewskim i państwowym, czuwający nad dochodami i wydatkami państwa; *vicethesaurarius JanStat, JanPrzyw, Cn* (268) : *LibLeg* 10/114v, 115, 115v, 11/43; *RejWiz* 12; *BielKron* 303v; *RejZwierc* B3v, 187v, 234 [2 r.]; *StryjWjaz* B3; o pożytkách takiego fkarbu/ o mieyfcu/ y o podfkárbiech/ ábo fzfáfárfách tego fkarbu. *ModrzBaz* 119, 22; Wegrzin nad zwitzai wiele Wegrow przifobie chował [...] naddwoch podfkárbiow w Polftze y trzeciego w wielkiem Xieftwie Litewfkiem/ miał tzwartego wegrzina Wiefijelina *Paprup* K2v; *ActReg* 4, 6, 9 [2 r.], 11, 15 (17); Do tych przeię przyłóżyć mogę [...] Królá náfzég^o Stephaná/ o którégó fálce y intentiiéy miedzy infzemi y W. M. móy M. Pánie Podfkárbi wiedziałes dobrze *JanNKar* Bv; będzim połyłác przy Podfkárzim Kommifárze co dwie lećie *SarnStat* 339; Podfkárbi ielt fprawcą monety. *SarnStat* 340; które quity liquidowác fie máią rácią Podfkárbiz *SarnStat* 415; Przed temiz Podfkárbiámi y Deputaty/ liczbá ma bydź czynioná zá przyfięgá *SarnStat* 417; Będá tedy mieli cí pánowie Prowizorowie deputowáni z pány Podfkárbiemi oboiemi [...] ná té wysfzéz pomienioné fummy czynić wfzelákié contrákty *SarnStat* 441; A dla lepźégó y porządnieyfzégó tego wfzyftkiégó obmyśláwánia/ máią [...] miefzáká cí pánowie Prowizorowie y Podfkárbowie przy ofobie náfzéz *SarnStat* 443, *5, 44 [2 r.], 45, 275 [2 r.], 287 (112).

podskarbi czyj [króla; w tym: *pron poss* (6), *G sb* (3)] (9): Tez przyfziegam yz zadnich pienyády yego K.m: bez voliey ofobnego rofzkazanya. a porvczenya. yego k. m. albo pana podfkarbyego yego. m: [...] widawacz nykomv nyemam. *MetrKor* 46/65v; *WyprKr* 2; *OrzRozm* N2v; *ActReg* 154; áby káždy [Starosta] [...] powinien był Podfkárbióm náfzym y Prowizoróm przeopifánym/ [...] álbo retentá wyciągnioné oddác/ álbo *de fuo* zápláćić. *SarnStat* 355, 355, 414, 415 [2 r.].

W *połączeniu z imieniem i (lub) nazwiskiem* [nazwisko + podskarbi (41), podskarbi + nazwisko (3)] (44): *MrowPieś kt*; *WyprKr* 1v, 2; Iuź powážna y głádka mowá Páná Wálentego Dębieńfkiego Podfkárbiego/ á práwie Neftorá Polfkiego: [...] I zali iáko dzwonek w Rádzie Krolewfkiej dżiś niebrzmi? *OrzRozm* Q3v; Tryumfy z rádością w Krákwie fprawiano rozmáite/ á nawięcey pan Podfkárbi Szydłowiecki chodząc około rynku Krákwofkiego/ pienyádze miotał miedzy poľpolftwo. *BielKron* 422v, 407, 413, 415 *margin*, 435v, Mmmmv; *SienLekAndr* a2; *KwiatOpis* A2; Náruźzowic Podfkárbi s pocźtem fwym ozdobbie [...] Iechał *StryjWjaz* B3; *StryjKron* 782; *KochFragJan* 3; *JanNKar* A2; Téź vftáwiamy: iż Dymitr Podfkárbi wfzyftki kwity Pánów y Szláchty/ którégobykolwiek ftanu byli/ w pienyádfách ma odpráwowác *SarnStat* 377, 330, 360, 370, 371, 379 (28).

W *połączeniach szeregowych* (1): *OrzQuin* K; *ActReg* 46; Infťigátor z porády Márzfałká, Kánclérzá, y Podfkárbiégó poczynác ma. *SarnStat* 143, 416 [3 r.], 1117.

W *charakterystycznych połączeniach*: *pan podskarbi* (71); *podskarbiego rząd* (21), *urząd* (10).

Zestawienia: »podskarbi koronny« = *thesaurarius regni JanStat, JanPrzyw* (63); *RejZwierc* 61v, bb3; W then czás Iákub Szydłowiecki vmárl Podfkárbi koronny y Káftelan Sędomierfki. *BielKron* 407, 408; Tribuni aerarii, Nawyfzfzy podskárbi/ v nás moźe być zwan podskárbi koronny. *Mqcz* 463d;

SienLekAndr a2; *KochFragJan* 3; *JanNKar* A2; *SarnStat* 20 [2 r.], 38, 78, 330, 334 (55); [(nagł) O Podkárbiem Koronnym y Nadwornym (-). [...] wwiedżiono ieft flufznie y potrzebnie: áby zówzdy był Podkárbi Koronny y Podkárbi Nadworny [...] wftáwiono ieft: iż Podkárbi Koronny iáko Korony y Skárby kroleństwá [...] chowa [...] A ná Dworze Nadworny Podkárbi/ iáko fkárbow Dworfkich Sekretarż/ niech będzie człowiek dobry/ fkromny/ y rozumny *HerburtStat* 189 (*Linde*)]. Cf »wielki podskarbi koronny«.

»Krolestwa (naszego) Polskiego (a. naszego) podskarbi« = *regni (nostri) Poloniae (vice)thesaurarius* *JanStat*, *JanPrzyw* [szyk 8:3] (11): My tedy [...] Piotr z Kurowa [*kasztelan*] Sądecki: Hyncá z Rogowá Rołperłki/ y Królestwá Polłkiego Podkárbi [...] we wftyłtkich Punktćiech/ Artykułách y klauzułách będziemy ich pilnowác *SarnStat* 380; Działo łie przy [...] Pietrze z Kurozwęków Sędomiérłkim [województwie] y Podkárbiem Królestwá náłżégo *SarnStat* 939, 383, 895, 900, 905, 915 (11).

»podskarbi (na)dworny« = *vicethesaurarius curiae* *JanStat* [szyk 9:3] (12): Ie⁸⁰ M. Pan Stanisław Włofek. Starořta Zizmorłki, Podłkarbi Dworni Ie⁸⁰ K. Mczi w Kłieřtwie Litewłkiem etc. *WyprKr* 2; *StryjKron* 782; Perswadował Krolowi [...] oPodskarbie⁸⁰ Nadwornego zego nie przypuszcza doniczego. *ActReg* 9; *JanNKar* A2; *SarnStat* 334, 335 [4 r.], 356, 414, 1214; [*HerburtStat* 189 (*Linde*)].

»podskarbi polski« [szyk 1:1] (2): ná kóniec/ áni ty o Woiewodo/ Kářztellanie/ Mářzálku/ Cánclérzu/ Podłkarbi Polłki/ zowćie fye áni fye miánuyćie imiónmi temi: bo té Tytuły/ *PALatinus*, *Castellanus*, *Marřřalcius*, *Cancellarius*, *Theřaurarius*, *Capitaneus*, od Antykryłtá Rzymłkiego/ przez Królá Polłkiego z Rzymu maćie. *OrzQuin* K; *SarnStat* 1202.

»wielki podskarbi koronny« (1): w czym łie vpewniamy, że W. M: nietylko zrównałz z przodki fwoimi, ále y wiele ich zámierzylz. Czego ia [...] winłzuię: y ná znák tego, to *Ius Fifcale* iáko Wielkiemu Podkárbiemu Koronnému dedikuię y ofiáruię. *SarnStat* 330.

»podskarbi Wielkiego Księřtwá Litewskiego, litewski, w Księřtwie Litewłkim« (10:4:1): *WyprKr* 2; Połłał tedy Zygmunth Krol połły łwoie łnimi do Mołkwy/ Piotrá Kłřzkę Połockiego Woiewodę/ á Bogułzá Ruřiná Podłkarbiego Litewłkie⁸⁰ *BielKron* 435v; *StryjKron* 782; Ktore [*dobrá*] P. Podskarbi WXL oswobodzac będziepowinien. *ActReg* 45, 154; *SarnStat* 38, 344, 345 [2 r.], 346, 414 (10).

»podskarbi ziem pruskich (ziemi pruskiej)« (7): Pyesń Nowo vczynioná/ Ná wefele Wielmoźnego Páná/ á páná Yaná Kołtki z Stymbárku. Podłkarbiego ziem Prułkich. *MrowPieř kt*; *WyprKr* 1v; *KwiatOpis* A2; *SarnStat* 1016, 1043, 1065, 1194.

»podskarbi ziemski« (3): Iednák ten łzáfunek/ gdy będzie Polłki Podłkarbi odpráwował/ z porozumieniém Podłkarbiego ziemłkiego Wielkiego Księřtwá Litewłkiego [...] byđz ma *SarnStat* 1202, 444, 1202.

Szereg: »ani podskarbi, ani poborca« (1): Odpowiedziałem ia iemu ná to/ zem ia nie ieft áni Podłkarbim/ áni Poborcą żadnym Krolá łwego *OrzRozm* N2v. [*Ponadto w połęczeniach szeregowych* 3 r.]

c. *W innych pańřtwach i epokach* (22) : *BibRadz* 4.Reg 10/22, 1.*Esdr* 7/21; *BielKron* 255v; Quaestorium officium, Podkárbiřtwo/ poborcřtwo/ vrząd á dořtoyność podkárbiego. *Mqcz* 336b,

336b [2 r.], 374b; *BudBib Is* 22/15; *AErarios praefectos* [...] *vocare possumus, quos Generales financiarum dicunt: qui etiam Quaestores vocari possunt* – Podskarbij. *Calep* 36b.

podskarbi czyj [w tym: *G sb i pron* (4), *pron poss* (1)] (5): *KromRozm II* g4v; A łam Cyrus krol wynioł naczynie święte Páníłkie/ kthore [...] oddał Mithrydatowi/ ktory był podłkárbiem iego [qui erat super thesauros ipsius]. *Leop 3.Esdr* 2/11; Filip Simona Czárnoxiężniká/ y podłkárbiiego Krolowej Murzyńłkiej ku wierze náwrocił. *Leop Act* 8 arg; *BielKron* 84v; *BudBib 3.Esdr* 4/47.

W połączeniu z imieniem (i nazwiskiem) [imię + podskarbi (2), podskarbi + imię (1)] (3): Abdiás podłkárbi krolá Acháb/ nie przyzwał krolowi ná zły vczynek *BielKron* 84v; Od podłkárbiiego Olexego Turzá/ [przyszło] piefzych dwie ście *BielKron* 307, 305v.

W połączeniu szeregowym (1): Tám krol Dáryuż powławłzy/ pocałował go/ y nápił mu listy do włzytkich fwyh podłkárbiow/ do łtárołł/ pánow/ y vrzędnikow *BudBib 3.Esdr* 4/47.

W charakterystycznych połączeniach: *dostojność podskarbiego* (2), *urząd* (2).

Wyrażenie: »skarbow podskarbi« (1): (*did*) Krol porucza Iozephowi włzytki łprawy łwoie. (–) Gdyż cie widzę w młodołci na włzem tak bacznego Iuż cie czynię łwem skarbow na włzem podskarbiego *RejJóz L*.

Zestawienia: »miejski podskarbi« = *kwesor municypalny* (1): *Quaestores urbani*, Mieyłcy podłkárbigwie [!] *Mqcz* 336b.

»nawyszzy podskarbi« (1): *Tribuni aerarii*, Nawyłłzy podłkárbi *Mqcz* 463d.

»podskarbi wielki« (1): Pánowie byli Węgierskiew łiemie [...] *Steffan Broderyk Kánclerz Koronny*. Olexi Turzo podłkárbi wielki. *BielKron* 305v.

Szereg: »poborca, (albo, vel) podskarbi« [*szyk 2:1*] (3): *BartBydg* 128; Byli *Questores* dwał/ to ieft/ poborce álbo podłkárbi. *BielKron* 119v; *Mqcz* 336b.

Synonim: *kustos*; *c. poborca*.

Cf **PODSKARBK**, [**PODSKARBIC**], **PODSKARBIE**

KW, MM